

Posudek disertační práce

Autor disertační práce: Mgr. Jakub Charvát (FF UK)

Název práce: **Dvacet let politiky sněmovních volebních reforem v České republice, 1989 – 2009**

Autor posudku: Prof. Dr. Miroslav Novák (CEVRO Institut a FSV UK)

Ve své disertační práci si Mgr. Jakub Charvát za cíl zvolil detailní diachronní srovnávací analýzu reforem (a pokusů o reformy) volebních pravidel pro volby prvního řádu v Československu a v České republice po roce 1989. Velkou pozornost v ní věnuje teoretickému rámci s použitím současné světové odborné politologické literatury, kterou výstižně shrnuje a vhodně tvůrčím způsobem upravuje a aplikuje k účelům své práce. Jde podle mého názoru o nejpodařenější aspekt této zdařilé disertační práce. Zdá se mi, že v dosavadní české specializované literatuře zatím nešlo najít tak důkladnou a přesnou analýzu.

V návaznosti na Huntingtonovy "vlny" demokratizace také kandidát rozlišuje různé vlny volebních reforem a tři její "fáze". Pokud jde o první fázi (1990-1992), kandidát právem připomíná ojedinělý hlas historičky Evy Broklové, která navrhovala volební systém jednoho přenosného hlasu, který by mohl vyhovovat jak té většině, která prosazovala poměrné zastoupení, tak Václavu Havlovi, který, jak kandidát cituje, dával jednoznačně přednost většinovému volebnímu systému, ale šlo mu hlavně o posílení role osobností. Je ovšem otázka, zda by takový volební systém byl vhodný k vývoji strukturovaného stranického systému, jaký vyžadují parlamentní systémy ke svému dobrému fungování, což zdůrazňuje např. Giovanni Sartori.

Zatímco teoretická část je vyloženě politologická, samotný popis volebních reforem a pokusů o ně je veden zčásti i v duchu ústavně-právním. Přispěla k tomu i okolnost, že autor se pro první fázi volebních reforem příliš nepokoušel získat svědectví vlastních aktérů politického rozhodování v oblasti volebních reforem, což by se mohlo očekávat od politologické práce z této oblasti.

Kandidát má pravdu v tom, že byla podceněna příprava volebního zákona do Poslanecké sněmovny ČR, v podstatě šlo jen o mírně upravenou verzi toho, co platilo pro ČNR. Já bych zde šel ještě dál, domnívám se, že Česká republika je svým "sociologickým" složením radikálně odlišná od československé federace a že to mělo být vzato v úvahu i při rozhodování o volebním zákonu do PS PČR.

Ve druhé fázi reformy nebo pokusů o reformy volebních pravidel šlo hlavně o období tzv. opoziční smlouvy. Kandidát zde shrnuje i diskusní příspěvky politologů, což je dobře. Bylo by vhodné více zdůraznit rozdíl mezi politiky na jedné straně, kteří často vycházeli z obecných kritérií (funkčnost systému, snadnější utváření vládních většin, vládní stabilita, vládní akceschopnost atd.), zatímco politikové uvažovali obvykle čistě mocensky-účelově. Tento rozdíl je vidět např. v postoji vůči menším stranám, které politici velkých stran chtěli "vylikvidovat" (řečeno slovy bývalého presidenta Beneše), zatímco některým politologům šlo o to, aby se snadněji utvářely vlády a k tomu cíli prosazovali také volební pravidla, která naopak vybízejí ke koaliční spolupráci už před volbami formou volebních koalicí. Naproti tomu politici "smluvně-opozičních" stran prosadili "násobící klauzuli", charakterizující, jak na to svého času např. sarkasticky upozornil politolog Tomáš Lebeda, téměř výlučně postkomunistické země, a od volebních koalicí odrazující. Kandidát bohužel fakticky přihlíží vesměs k cílům stran, nikoliv expertů, a dochází tak podle mého názoru zejména ve svém závěru k některým sporným vývodům. Ale na toto téma už jsem tolikrát psal, že se k němu u příležitosti tohoto posudku nehodlám podrobněji vracet.

Třetí fázi představuje pokus o změnu volebního zákona za 2. Topolánkovy vlády. Kandidát tento pokus analyzuje velmi podrobně, dokonce se domnívám, že tomu věnuje až disproporčně velký prostor. Usnadňuje mu to fakt, že na tomto pokusu pracovali někteří politologové. S kandidátem nejen souhlasím, že navržená reforma příliš šťastná nebyla, ale souhlasím i s většinou jeho argumentů, o které své tvrzení opírá (např. rozpornost cílů, problematičnost "bonusu" aj.).

Závěrem je mi potěšením konstatovat, že přes některé dílčí výhrady považuji jeho disertaci za velmi kvalitní a vřele doporučuji, aby kandidát na základě její obhajoby získal Ph.D. Jsem také rád, že disertační práce má dát základ knižní publikaci, která užitečně přispěje k rozvoji našeho poznání. Práce je i po formální stránce dobrá (což není vždy případ odborných děl) a našel jsem tam jen velmi malý počet překlepů, které nenarušují výrazněji porozumění textu.